

Соня лісова (*Dryomys nitedula*) на півночі Одеської області: нова знахідка у приморських областях України

Юлія Омельченко

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, ННЦ «Інститут біології та медицини» (Київ)
e-mail: pavvlenjulia19@gmail.com

OMELCHENKO, Y. The forest dormouse (*Dryomys nitedula*) in the north of Odessa Oblast: a new find in coastal regions of Ukraine. — The species was found in Balta Raion, near the village of Shlyakhove. The find is confirmed by a photo, based on which the species was identified. Details of the location of the find are described and the importance of natural and artificial forests for the distribution of the species in this area is estimated. The finding was compared with other records of this species in Odessa Oblast collected in 1999–2015. The sum of all data indicates that the species is common for different types of forested areas of the Black Sea region.

Вступ

Чимало лісових видів здатні проникати далеко вглиб степової зони по природним або штучним деревостанам. Це повною мірою стосується і соні лісової (*Dryomys nitedula*) на території Одеської області. Цей регіон є нетиповим для існування вказаного виду, хоча знахідки виду в ньому й відомі (Архипов 2015). Важливу роль в аналізі видового ареалу в Україні відіграє стаття С. В. Безродного (Безродный 1991), в якій узагальнено відомості про знахідки всіх видів родини Gliridae за матеріалами колекцій, власних досліджень, даних від санепідемстанцій та повідомлень колег. Цитоване дослідження є точкою відліку для порівняння нових даних з вже відомими та оцінок можливих змін меж поширення виду, зокрема й у Причорномор'ї.

Мета роботи — описати нове місцезнаходження виду на Одещині і порівняти цей факт з відомими знахідками виду на півдні України.

Загальні відомості про вид і місцезнаходження

Соня лісова — вид гризунів родини Gliridae. Довжина тіла 10–11 см, хвоста до 10 см. Забарвлення хутра вохристо-сірувате, іноді руде. Хвіст пухнастий, темно-сірий. Навколо ока є чорна пляма; вібриси довгі, до 20 % довжини тіла (Загороднюк 2002). Основним місцем існування є широколистяні та байрачні ліси. Раціон складають горішки, кісточки плодів, жолуді, комахи; у живленні молодих переважають комахи (Zagorodniuk *et al.* 2020).

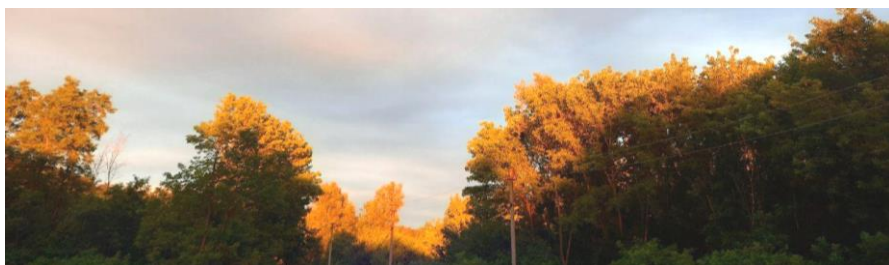

Рис. 1. Деревостани, що оточують галявину (фото автора, 09.07.2020).

Рис. 1. Соня лісова (*Dryomys nitedula*), виявлена автором загиблою на дорозі в околицях с. Шляхове Балтського району; 01.07.2020. Масштабний об'єкт (коробка 30x50 мм) дозволяє оцінити довжину тіла величиною 65–70 мм, що відповідає розмірам молоді особи. Фото автора.

Територія Балтського району, де виявлено цей вид, лежить на межі степової та лісостепової зон України і має посушливий клімат. Також поблизу Балти розташований значний лісовий масив — Савранський ліс — заказник, що створений для охорони одного з найбільших в Україні масивів дубових лісів, розташованих на межі лісостепу та степу (Попова & Гамула 2012). Це сприяє розселенню соні лісової у північній частині Одеської області.

Опис знахідки

Соню виявлено у південно-східній частині с. Шляхове, загиблою. Знайдений зразок був у задовільному для визначення й опису стані (рис. 2). Тваринка мала довжину тіла близько 65–70 мм. Це свідчить про те, що нами виявлено молоду особину, народжена у поточному році. Дата її виявлення — 01.07.2020. На відміну від раніше описаних знахідок (Архипов 2013, 2015), соню виявлено не в гнізді, а на великій галявині, оточеній білою акацією та кленом ясенелистим (рис. 1), поряд із прибудинковою територією.

Перебування соні на вказаній території підтверджує його поширення у приморських областях України. Найближчі (і єдині відомі дотепер) знахідки виду на Одещині (Архипов 2013, 2015) — у мішаних лісонасадження біля с. Новокрасне (Роздільнянський район), датовані 1999, 2006 та 2015 роками, а це 170 км на південь від описаного тут місцезнаходження.

Обговорення

Звертаючи увагу на місце знахідки соні, можна зробити висновки, що деревостани як місця оселення і розселення соні — це не тільки природні ліси, але й лісосмуги та численні приміські зелені зони, характерні для регіону, а так само численні зелені присадибні ділянки, до яких також тяжіють соні. Завдяки цьому формуються сприятливі умови для подальшого розселення виду на південь. Подібні тенденції відмічені й у інших приморських областях, зокрема й Донецькій області (Загороднюк & Мельниченко 2017).

Подяки

Автор щиро дякує А. В. Подобайлу, та І. В. Загороднюку за допомогу у визначенні виду та надання необхідних для підготовки повідомлення матеріалів.

Література

- Архипов, А. М. 2013. Сведения о некоторых малочисленных млекопитающих окрестностей Кучурганского лимана Одесской области. *Вестник зоологии*, **47** (1): 26.
- Архипов, О. 2015. Повідомлення про рідкісних і нечисленних звірів околиць Кучурганського лиману Одеської області. *Novitates Theriologicae*, **9**: 120–125.
- Безродный, С. В. 1991. Распространение сонь (Rodentia, Gliridae) на Украине. *Вестник зоологии*, № 3: 45–50. <https://bit.ly/32T3mLE>
- Загороднюк, І. 2002. *Польовий визначник дрібних ссавців України*. Національний науково-природничий музей НАН України, Київ, 1–60. (Праці Теріологічної Школи, випуск 5).
- Загороднюк, І. В., Б. Г. Мельниченко. 2017. Вовчок лісовий. *Dryomys nitedula* (Pallas, 1779). *Червона книга Донецької області: тваринний світ*. За ред. В. Д. Залевського та О. І. Бронскова. ПрАТ «Вінницька обласна друкарня», Вінниця, 376.
- Попова О. М., О. В. Гамула. 2012. Заповідне урочище "Кішеве" як елемент екомережі. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Лісівництво та декоративне садівництво*, **171** (1): 144–148.
- Zagorodniuk, I., Barkaszi, Z., Korobchenko, M. 2020. Patterns of tooth crown wear in *Dryomys nitedula* (Mammalia, Rodentia): age-related variation in the light of annual cycle specifics based on museum collections. *Zoodyversity*, **54** (2): 163–172. <https://bit.ly/3hRsrS>

Резюме

ОМЕЛЬЧЕНКО, Ю. Соня лісова (*Dryomys nitedula*) на півночі Одеської області: нова знахідка у приморських областях України. — Вид виявлено в Балтському районі, біля села Шляхове. Знахідку підтверджує фото, за яким і було визначено вид. Описано деталі місцезнаходження знахідку та оцінено значення природних і штучних деревостанів у поширенні виду на даній території. Знахідку порівняно з іншими відомими вказівками на цей вид з Одещини, зібраними у 1999–2015 рр. Сума всіх даних свідчить про те, що вид є типовим для різних варіантів деревостанів Причорномор'я.